

1947. március 3. hete.

*Általános iskola V. osztály.**A tanítás anyaga:* A búza és a kenyér.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Az elmúlt órán tanult anyag felújítása, számonkérése.

b) *Érdeklődés-keltés.* Mindennapi kenyерünket add meg nekünk ma ...

c) *Célkitűzés.*

II. *Tárgyalás.* a) A tanulók eddigi tapasztalatainak számonkérése, megbeszélése.

b) Az új anyag tárgyalása. Már a régi népek (egyiptomiak) is termelték a búzát. Ezt onnan tudják, hogy a régi (egyiptomi) sírokban gyakran találnak edényekbe rakott, és a hosszú időtől elszenesedett búzaszemeket. A halottaknak tették oda a búzát, hogy majd, az ő hitük szerint, más világi vándorlásaikban kenyeret süthessenek belőle.

A búzának több fajtáját ismerjük. Legközönségesebb a kopasz vagy tarbúza és a szakállas búza. A vetés ideje szerint is megkülönböztetünk őszi és tavaszi búzát. Az őszi búzát ősszel vetik, ezért még ősszel kicsírázik és hamarabb terem. A tavaszi búzát tavasszal vetik, ezért később is terem.

Vetés előtt szántani kell, hogy a gyomok elpusztuljanak és a föld porhanyó legyen. Így könnyebben belehatol a csírázó búza is, meg a szükséges eső is. A búzaszem csak akkor csírázik ki, ha elég nedvesség és meleg érte.

A szántás eszköze az eke. Hazánk némely szegényebb vidékén, például az erdélyi megyékben, helyenként még ma is faekével szántanak. Csak a földbe vágó két éles darabját készítik vasból. Az alföldeken már a gözeke és a traktorokkal való szántás is elterjedt. Itt a vetést is vetőgéppel végzik, mert az embernek nem tudja olyan egyenletesen szórni a szemet, mint a gép. A friss vetést egy nagy vasfogú gereblyéző szerszámmal, a boronával boronálják el, hogy a szem a föld alá kerüljön.

Nincs is egyéb dolga most már a vetésével a gazdának egészen addig, míg a kalászosok sárga színe elárulja, hogy a szem megérett.

Ekkor jön az aratás ideje. Az alföldi nép legnagyobb eseménye ez, mikor „az Isten áldását, az életet, betakarítják”. Nincs a világnak hatalmasabb és kitartóbb munkása, mint a magyar kaszás aratás idején. Csaknem szakadatlanul dolgozik, még éjjel is alig van pihenése. De iparkodni is kell ilyenkor, hiszen végét is alig látjuk a tengernyi kalászos rónaságnak. Ha meg el nem készülnek idejében az aratással, mind kipereg a mag a kalászból és kárba vesz a búzaszem.

Régebben körbe járatott lovak taposták ki a szemet a kalászból. Ez volt a nyomtatás. Máskor egy csép nevű kézi eszközzel (szemléltetés) csépelelték ki a búzát, árpát, zabot. Ma már majdnem mindenütt cséplőgépekkel végzik ezt a munkát. A cséplőgépen átment száraz szalmát kába rakják és alomnak használják az istállóban.

A kicsépelte búzát a malomba viszik. Ott megőrölik és szitával külön választják belőle a lisztet és a korpát, vagyis a terméshéj és maghéj maradványait. A malom őrlőköveit kerekek mozgatják, a kerekeket pedig vagy víz, vagy szél, újabban gépek hajtják. A gőzmalomban őrölt búza jobb, finomabb a szél- és vízmalomban őröltkénél. Gőzmalomban őrlés előtt letisztítják a szemről a korpának való részeket, ezért tisztább és finomabb lisztet tudnak készíteni belőle.

A lisztben két fontos táplálóanyag van nagyobb mennyiségben: a keményítő és a siker. A lisztet a gazdasszony sós vízzel tésztává gyúrja vagy dagasztja. Előbb azonban élesztőt tesz belé, ettől kel meg a kenyértészta egy-két óra alatt.

A kenyértésztában az élesztőtől éppenolyan gáz (széndioxid) keletkezik, mint az erjedő mustban. Csakhogy itt ez a gáz nem tud kiszabadulni a tésztából, ezért hólyagokat, likacs-kákat csinál benne. Ezért kel, dagad meg a tészta, ha élesztőt tesznek a lisztbe. Ha azután forró kemencében megsütik az élesztős tésztát, könnyű és egyformán likacsos lesz a kenyér belseje.

Ennyi munkát és szorgalmat kíván a mindennapi kenyérünk.

Vannak vidékek (Kelet-Ázsia), ahol gabona helyett rizst használnak az emberek. Számukra tehát a kenyérsütés fölösleges, mert a rizst hántolás után már csak főzni kell.

III. Összefoglalás. A tárgyalás alatt a táblára írt fontosabb vezérszavak alapján.

1947. március 3. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: *A melléknév.*

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A főnévről tanultak összefoglalása. Mi a főnév, mi lehet a mondatban, hogyan ragozzuk, milyen ragok járulnak hozzá stb.

b) Érdeklődés-keltés.

Petőfi Sándor levele.

Sárospatak, 1847 július 9.

Szebbnél-szebb tájakon járok. Ma a Hegyalján jöttem keresztül. Szerencsnél legszebb a kilátás. Délre hosszú rónaság fele, egészen a Tiszáig; keletre az egykori tűzhányó, a tokaaji hegy, mely magában áll, mint a hadsereg előtt a vezér. Északra a többi hegyaljai hegyek hosszú sorban; alattuk Tállya és Mád. E városokban laknak, a hegyeken az öröm istenei, innen küldik szét a világba apostolaikat, a palackba zárt aranyszínű lángokat, hogy prédikálják a népnek, miszerint e föld nem síralom völgye.

Lelkesedve néztem jobbra, balra, előre, hátra; úgy nekilkesedtem, mint ha én ittam volna ki a legékesebben szóló apostolt. Az idő is gyönyörű volt; felhőtlen, verőfényes, derült